

ПРАКТИЧНА ЛЕКЦИЈА

Përcaktori dhe rrethanori

Категорија на лекцијата: Mësimet e gjuhës shqipe

Gjymtyrët e dyta të fjalisë: si i gjejmë me pyetje dhe me çfarë pjesësh të ligjëratës shprehen.

Përcaktori dhe rrethanori

Përveç gjymtyrëve kryesore — kryefjalës dhe kallëzuesit — fjalia ka edhe **gjymtyrë të dyta**. Dy prej tyre janë **përcaktori**, që i shtohet një emri, dhe **rrethanori**, që i shtohet foljes.

Dallimi themelor

Gjymtyra	Përcakton	Pyetjet	Shembull
Përcaktori	një emër	Cili? Çfarë lloji? I kujt? Sa?	<i>Lexova një libër interesant.</i>
Rrethanori	një folje	Ku? Kur? Si? Pse? Sa?	<i>Fëmijët luajnë në park.</i>

Si shprehet përcaktori

Shprehet me	Shembull
Mbiemër	<i>një ditë e bukur</i>
Emër në gjinore	<i>libri i Artës, maja e malit</i>
Përemër pronor	<i>çanta ime</i>
Numëror	<i>tri vajza, kati i tretë</i>
Emër me parafjalë	<i>një shtëpi me kopsht</i>
Fjali e varur përcaktore	<i>libri që lexova</i>

Llojet e rrethanorit

Lloji	Pyetja	Shembull
Vendi	Ku? Nga? Deri ku?	<i>Punoj në zyrë.</i>
Kohe	Kur? Sa kohë?	<i>U ngrita herët.</i>
Mënyre	Si? Në ç'mënyrë?	<i>Foli qetësisht.</i>
Shkaku	Pse? Nga se?	<i>U vonova për shkak të trafikut.</i>

Lloji	Pyetja	Shembull
Qëllimi	Për çfarë?	<i>Erdha për të ndihmuar.</i>
Sasie	Sa?	<i>Fola shumë.</i>
Kushti	Me ç'kusht?	<i>Pa ndihmën tënde nuk do t'ia dilja.</i>

Përcaktori i shkëputur

Kur përcaktori jep një sqarim shtesë, ai veçohet me presje dhe quhet i **shkëputur**:

- *Arta, nxënësja më e mirë e klasës, mori çmimin.*
- *Shkodra, qytet i lashtë, ndodhet pranë liqenit.*

Sa gjymtyrë të dyta mund të ketë një fjali?

Aq sa duhen. Analizo këtë fjali:

«**Nxënësit e klasës sonë** lexuan **me kujdes një tregim të gjatë në bibliotekë mbrëmë.**»

- *e klasës sonë* — përcaktor i kryefjalës
- *me kujdes* — rrethanor mënyre
- *një tregim* — kundrinor i drejtë; *të gjatë* — përcaktor i tij
- *në bibliotekë* — rrethanor vendi
- *mbrëmë* — rrethanor kohe

Nga letërsia shqipe

Naim Frashëri e ngarkon vargun e dytë të *Bagëti e Bujqësisë* me përcaktorë:

«**Fushat e gjëra me lule, q'u kam ndër mënt dit' e natë!**»

e gjëra është përcaktor i shprehur me mbiemër; *me lule* është përcaktor i shprehur me emër me parafjalë; *dit' e natë* është rrethanor kohe. Tri gjymtyrë të dyta në një varg të vetëm — kjo dendësi është ajo që i jep vargut plotësinë e tij.

Fjalët sinjalizuese

Nëse fjala i përgjigjet pyetjes **cili?** dhe qëndron pranë një emri, është përcaktor. Nëse i përgjigjet **ku? kur? si? pse?** dhe lidhet me foljen, është rrethanor. Grupet me parafjalë mund të jenë të dyja — vendos sipas fjalës që përcaktojnë.

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
Të quash rrethanorin gjymtyrë kryesore	Rrethanori është gjymtyrë e dytë	gjymtyrë kryesore janë vetëm kryefjala dhe kallëzuesi
<i>një libër e interesant</i>	një libër interesant	mbiemri i panyjshëm nuk merr një
<i>Arta nxënësja më e mirë mori çmimin.</i>	Arta, nxënësja më e mirë, mori çmimin.	përcaktori i shkëputur veçohet me presje
Ngatërrimi i kundrinorit me përcaktorin	<i>Lexova librin = kundrinor; librin e ri = përcaktor</i>	kundrinori plotëson foljen, përcaktori emrin

Provo vetë

Gjej përcaktorët dhe rrethanorët:

1. Fëmijët e vegjël luajnë në oborr. (e vegjël — përcaktor; në oborr — rrethanor vendi)
2. Dje lexova një libër interesant. (dje — rrethanor kohe; interesant — përcaktor)
3. Foli qetësisht me nxënësit. (qetësisht — rrethanor mënyre)

Burime dhe referenca

- Naim Frashëri, *Bagëti e Bujqësia*, Bukuresht, 1886.
- Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- Drejtshkrimi i gjuhës shqipe, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- Fjalori i gjuhës shqipe, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.

ENGLISH FOR LIFE